

ช่างปูนปั้น

พิณ อินฟ้าแสง ช่างปูนปั้นชั้นครู

ผู้ที่อยู่ในแวดวงศิลปกรรมตามวัดของเพชรบุรี คงเคยได้ยินชื่อนายพิณ อินฟ้าแสง ช่างปูนปั้นผู้มีชื่อเสียงว่าลือในหมู่ช่าง หลายท่านคงเคยได้พบเห็นและอีกหลายท่านไม่เคยรู้จัก แม้กระทั่ง

74

/ ช่างเมืองเพชร, ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ.บัวไทย แจ่มจันทร์

ผลงานที่มีอยู่มากแห่งในเพชรบุรี โดยเฉพาะงานปูนปั้นนอกจากแล้วได้ว่า นายพิน อินฟ้าแสง เป็น ผู้บุกเบิกการปั้นภาพลอยเด่นออกจากผนัง เป็นที่ตื่นตาและฮือฮาอย่างมากในกลุ่มช่างเมืองเพชร

นายพิน อินฟ้าแสง เป็นผู้ที่ใส่ใจในการแสวงหาความรู้ สนใจศึกษาค้นคว้าวิชาการต่างๆ ด้วยตนเอง ไม่ว่าจะเป็นด้านประวัติศาสตร์, ภาษาไทย (วรรณคดี) ความรู้ทั่วไป และรวมไปถึง งานประติมากรรมดอกไม้สด ดอกไม้แห้ง การแทงหยวก และเครื่องสด การวาดภาพ และงานที่ถือ เป็นอาชีพก็คือศิลปะปูนปั้น

เพื่อเป็นการคารวะยกย่องครูพิน อินฟ้าแสง ช่างผู้มีความสามารถสูงที่ได้ทำประโยชน์ให้ แก่วงการศิลปการช่างของเมืองเพชร ผมใคร่แนะนำผลงานปูนปั้นในจุดเด่นๆ ของครูพินให้ได้รู้ จักและชื่นชมกัน

ผลงานปูนปั้นที่วัดมหาธาตุฯ

ใครก็ตามหากได้เข้าไปเยี่ยมชมวัดมหาธาตุฯ เป็นต้องรับและออกปากชมรูปแบบของปูน บินหน้าบันพระวิหารหลวง หน้าบันพระอุโบสถ หน้าบันศาลาหอประชุม และปราสาทใหญ่ห้ายอด งามสง่าอยู่กลางเมือง สิ่งหนึ่งที่ช่วยเสริมให้พระปราสาทดูงดงามยิ่งก็คือ ภาพปูนปั้นตกแต่งองค์ พระปราสาท เป็นฝีมือของครูพิน อินฟ้าแสง ซึ่งปั้นเป็นภาพยักษ์แบก สิงแบก คชขแบก ท่วงที ทำทางซึ้งซึ้ง ทะมัดทะแมง ลายประกอบเครื่องประดับงามนำชมนัก จัดเป็นภาพปูนปั้นชุดใหญ่ ชุดหนึ่งของครูพิน ศิษย์ของท่านคนหนึ่งถือเอาเป็นแบบอย่างถ่ายทอดต่อมา ศิษย์คนนี้คือ ทอง ร่วง เอ็มโอรุ ช่างปูนปั้นผู้มีชื่อเสียงในปัจจุบันนี้

ที่วัดมหาธาตุฯ แห่งนี้ครูพิน อินฟ้าแสง ได้ฝากฝีมือไว้มากกว่าแห่งอื่น อย่างปูนปั้น ฐานพระในพระระเบียงปูนปั้นที่ซุ้มประตูวัด และปูนปั้นหน้าบันพระกฤติที่พระเทพสุวรรณมุนี ภาพพระประธานเป็นปราสาทห้ายอดลอยเด่นออกมา มีพญานาคขดหางออกมารองรับฐาน ประกอบด้วยลายก้านขด พื้นประดับกระจกสีดูแวววับจับตา

ผลงานปูนปั้นที่วัดพลับพลาย

ปูนปั้นหน้าบันวิหารคันธารราษฎร์วัดพลับพลาย มีมือครูพินชุดนี้เป็นที่รู้จักกันดี เป็นชุดที่มีการแพร่ภาพมากที่สุด และไม่ต้องถามหาผู้ปั้นเพราะครูพินเขียนชื่อบอกไว้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปูนปั้นหน้าบันวิหารด้านหน้าทิศตะวันออก สร้างความสนใจผู้ชมมาก ตอนบนนั้นเป็น ภาพพระพุทธรเจ้าตรีสรู ภายใต้คันศรมหาโพธิ์ คันลอยจากผนังไปโพธิ์ออกเป็นพุ่มเรียงเป็นใบๆ ใต้ ฐานพระพุทธรเจ้าขึ้นเป็นเกียรติมุขถือก้านลายเลื้อยลอยเด่นเป็นลายก้านขดออกซ้อเป็นเทวดารายรำ บนสุดออกซ้อเป็นเทพนม

ใต้หน้าบันลงมาทำเป็นซุ้มคูหา ปูนปั้นคูมูชีวิตชีวาเพราะปั้นเป็นป่าหิมพานต์ มีทั้งชีวิต สัตว์ธรรมดาและสัตว์หิมพานต์ พวกแมลงก็มีอยู่ในชุดนี้ด้วย ต้นไม้แตกกิ่งก้านลอยสอดสลัอย่างนำชม

และนี่ก็เป็นอีกช่วงหนึ่งของครุฑิน ที่พยายามจะนำเอาเรื่องราวที่มีอยู่ในลายตุ้รคน้ำ และลายจำหลักไม้มาพัฒนาเป็นลายปูนปั้น แม้ว่าความเรียบคมจะไม่ดีเท่างานดังกล่าว แต่ก็ได้นำแนวคิดแก่ช่างปูนปั้นรุ่นหลังได้ดูเป็นแบบอย่าง แม้แต่นักศิลปินเอง เมื่อมาพบเห็นก็ต้องดูกันอย่างพิถีพิถะระห์ทีเดียว

ส่วนหน้าปูนปั้นด้านทิศตะวันตก เป็นภาพพระพุทธรเจ้าประทานพรปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคิ ภาพดูสงบเรียบ ไม่หวือหวาเหมือนปูนปั้นด้านหน้า

นี่เป็นเพียงด้านหนึ่งและส่วนหนึ่งในฝีมือปูนปั้นของครุฑิน อินฟ้าแสงศิลปินด้านอื่นๆ อย่างจิตรกรรมฝาผนังคงต้องติดตามชมกันต่อไป

กล่าวได้ว่า ครุฑิน อินฟ้าแสง เป็นช่างศิลปินที่สำคัญของเมืองเพชรคนหนึ่ง ที่ใช้ชีวิตอย่างช่างท้องถิ่น ท่านเกิดที่นี่ ศึกษาที่นี่และตายที่นี่ บนพื้นดินเมืองเพชร (พ.ศ.2515) ท่านได้อุทิศชีวิตและผลงานด้านปูนปั้นอันยาวนานในฐานะผู้มีอาชีพทางช่างศิลปะไทยดำรงชีวิตด้วยเกียรติและคุณความดี ควรที่จะเป็นตัวอย่างของชนรุ่นหลังสืบต่อไป

สอย ศิลปกรอบ ช่างปูนปั้นผู้มีพลัง

ในแวดวงของช่างปูนปั้นเพชรบุรี เมื่อออกชื่อช่างสอย ศิลปกรอบ แล้วละก็เป็นที่ต้องรู้จักกันดีว่า เป็นช่างรุ่นเก่าอาวุโส ฝีมือเยี่ยม ชอบทำงานด้วยตนเองอยู่เงียบๆ ผลงานปูนปั้นทุกชิ้นเมื่อเสร็จแล้วดูงามเด่นเป็นที่สะดุดตา หลายคนต้องหยุดมอง ยิ่งเฉพาะกลุ่มช่างปูนปั้นด้วยกันแล้ว งานของช่างสอยดูเหมือนจะเป็นแบบครูที่ทุกคนต้องค้นหาคำตอบจากพลังของภาพ ของลายที่ต้องจดจำไว้เป็นแบบอย่าง

ด้วยดวงตาที่คมกล้า หนวดเคราที่เขียวครีမ် ผิวที่กร้านแดด มือที่ใช้เกรียงปาดปูนหยุดชะงักเมื่อเราเข้าไปยกมือไหว้ ซึ่งเป็นขณะที่เขาทำงานปูนปั้นเรื่องพุทธประวัติเป็นตอนๆ บนยอดเขาหลวงด้านทิศเหนือ ด้านหลังของวัดวิหารโบสถ์

‘ช่างสอยไซ้ไหม’

‘มีธุระอะไร’ ด้วยเสียงที่ดูห้วน เขายังรีบด้วยเหงื่อเต็มใบหน้า ลมหายใจที่หอบถี่จากการปีนขึ้นเขาหลวง

‘อยากจะมาขอเชิญช่างสอยไปแสดงการสาธิตงานปูนปั้น เนื่องในงาน 200 ปี กรุงรัตนโกสินทร์ที่หน้าศาลากลางจังหวัด เพื่อให้ผู้คนได้ชื่นชมฝีมือของช่างเมืองเพชร ไม่ทราบว่ายช่างสอยมีความเห็นอย่างไร’

ช่างสอยหัวเราะเบาๆ พร้อมกับกล่าวว่า ‘อย่าดีกว่า ผมขออยู่อย่างเงียบๆ ไม่อยากอวดตัวขอโทษนะ ผมชอบพูดตรงๆ’

‘อย่าคิดอย่างนั้นอย่างนี้เลย เพื่อเด็กรุ่นหลังจะได้เข้าใจ มองเห็นคุณค่าและเกิดความรักในศิลปะปูนปั้นของเมืองเพชร’

ช่างสอยนั่งเขียน เราก็พลอยเขียนไปด้วย

'เอ ผมว่าลองไปหาคนอื่นๆ ก่อน ผมขอคิดอีกที'

วันนั้นเราลากลับด้วยความผิดหวัง รุ่งขึ้นเราไม่ละความพยายาม ไปพบช่างสอยอีกครั้งหนึ่ง เราแทบไม่เชื่อว่าจะเป็นคำตอบที่ง่าย ๆ

'ไปครับ ผมเห็นใจอาจารย์ที่อุตส่าห์ปิ่นเขาขึ้นมาหา'

นี่แหละครับช่างเมืองเพชร ลองได้ถูกใจ ชอบใจจะเอาอย่างไรขอให้ออก ทำให้ทั้งนั้นโดยไม่คิดถึงรางวัลใดๆ ทั้งสิ้น หลายครั้งที่เราเชิญช่างเหล่านี้เพื่อการสาธิต ท่านมาแสดงกันอย่างเต็มที่และเต็มใจ

ช่างสอย ศิลปกรอบ อยู่ที่ตำบลไร่ส้ม อ.เมือง จ.เพชรบุรี ปัจจุบันอายุ 62 ปี ยังคงทำงานปูนปั้นอยู่อย่างมีพลังทางการสร้างสรรค์

เริ่มการศึกษาครั้งแรกที่โรงเรียนวัดถ้ำแก้ว ชอบวิชาวาดเขียน อาศัยภาพรามเกียรติ์จากของบุหรีทราวณิกอินทรีเป็นแบบ ภายหลังได้บวชเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดพระนอน ได้ศึกษาลวดลายไทยจากตู้ลายรดน้ำ และศึกษาลายไทยเพิ่มเติมจากผลงานเก่าๆ ของช่างเมืองเพชร

'ไม่เคยคิดว่าจะมีอาชีพทางงานปูนปั้น ผมมันเป็นแบบครูพักลักจำ ไม่มีครูสอนอย่างจริงจังจริงๆ เหมือนคนอื่นเขา'

หลังจากสึกจากสมณเพศแล้วได้ทำงานอยู่กับคุณลุงพุ่ม กลิ่นอุบล ทั้งการเขียนภาพ เขียนลาย แกะสลักไม้ปูนปั้นมาโดยตลอด

'ผมมีคติว่า ผมจะทำงานตามแบบโบราณของเมืองเพชร ใครเห็นก็รู้นี่คือลักษณะลวดลายเมืองเพชรผมไม่ทิ้ง'

ผลงานปูนปั้นของช่างสอย ศิลปกรอบ มีอยู่มากมายหลายแห่งหลายที่ล้วนแล้วแต่บ่งบอกถึงพลังของภาพของลายที่งามเด่น อย่างภาพปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดชีวีประเสริฐ ด้านทิศตะวันตกเป็นภาพพระพรหมทรงหงส์ ท่าทางของพระพรหมนั้นอ่อนงามน่าชมสมท่ากลาบินของหงส์ดูลอยเด่น ท่ามกลางลายกนกที่อ่อนพลิ้ว พื้นประดับด้วยกระจกลีฟ้า ทำให้ปูนปั้นหน้าบันขาวสง่าน่าชมยิ่งนัก

ไม่ว่าใครจะคิดอย่างไร จะชื่นชมกับความงามของงานปูนปั้นในรูปแบบที่ทำอยู่หรือไม่ สองติดตามชมผลงานปูนปั้นฝีมือช่างสอย ศิลปกรอบกันอีกครั้ง นี้ละฝีมือช่างเมืองเพชรแท้ๆ

อย่างไรก็ตาม ช่างสอย ศิลปกรอบกับภรรยาคู่ชีวิต ยังคงช่วยกันทำปูน ปั้นปูนอยู่อย่างมีวิหเน็ดเหนียวด้วยพลังแห่งศิลปะ ด้วยพลังแห่งความเจียรที่เปี่ยมไปด้วยความสุขอย่างมั่งคั่ง

ทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ช่างฝีมือดีเด่นภาคกลาง

วันที่ 8 พฤศจิกายน 2486 คือวันเกิดของทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ซึ่งเป็นถิ่นธรรมดาจ ที่ไม่มีประวัติเล่าขานถึงปรากฏการณ์ใดๆ ในวันนั้น ชีวิตของเขาก็เหมือนกับชีวิตของเด็กบ้านนอกทั่วๆ

ไป เมื่อเติบโตก็เข้าโรงเรียนและเรียนจบชั้นประถมศึกษาที่สี่

จากนั้นก็บวชเป็นสามเณร เรียนนักธรรมตรี โท เอก และศึกษาเขียนภาพลายไทย จากพระมหาเสวก จันทร์แดง จากบ้านสวน สมุทรสงคราม เขาย้ายมาอยู่กับพระมหาเสวกที่วัดมหาธาตุฯ เพชรบุรี เข้าเรียนภาษาบาลีและเมื่ออายุย่างเข้า 18 ปี ณ เพชรบุรีก็ได้นัดฝากให้ นายทองร่วง เอ็มโอษฐ์ ได้พบกับนายพิณ อินฟ้าแสง ช่างปูนปั้นผู้มีชื่อเสียงของเพชรบุรี ด้วยหน่วยก้านท่วงที และแววช่างศิลปิน นายพิณรับเขาเป็นลูกศิษย์ด้วยความมานะพยายาม นายทองร่วงก็ได้ใช้ชีวิตเดินไปตามถนนของงานปูนปั้นอย่างไม่ไหวหวั่น

ผลงานปูนปั้นช่วงแรก

วัดมหาธาตุฯ คือจุดเริ่มต้นในชีวิตของงานปูนปั้น เขาทำด้วยจิตใจที่มุ่งมั่นเปี่ยมด้วยพลังแห่งความรักและศรัทธา พยายามศึกษางานปูนปั้นชั้นครูที่อยู่ในเพชรบุรี จดจำทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วนำมาปรับปรุงงานตามแนวความคิดของตน

ปูนปั้นฐานพระพุทธรูปทรงเครื่องในพระระเบียงวัดมหาธาตุฯ เป็นผลงานชุดแรก ปั้นเป็นภาพยักษ์แบก ลิงแบก ครูปแบก ประกอบลาย เขาทำตามแบบครู งดงามจนแทบแยกไม่ออกว่า ตรงไหนของครูตรงไหนของศิษย์

ปูนปั้นหน้าบันโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดหลักพลาศชัย मुखหน้าด้านทิศเหนือเป็นผลงานชิ้นแรกที่รับเอง ออกแบบเอง ปั้นเอง เขานำเอาลายพิมพ์ชื่อทางใต้จากวัดใหญ่สุวรรณารามมาเป็นหลักในการออกลาย นายพิณถึงกับออกปากว่า 'ร่วงทำแปลกดีนี่ ดูสวยดีเหมือนกัน'

ความคลั่งคลายของงานปูนปั้น

จากการที่ได้ทำงานปูนปั้นในหลายแห่ง ความชัดเจนก็เพิ่มมากขึ้น เขาเริ่มคำนึงถึงรูปแบบเนื้อหา แม้บางครั้งจะเน้นลวดลาย แต่ลึกๆ ลงไปในผลงานทองร่วงพยายามจะสอดแทรกแง่คิดลงไว้ด้วย หากดูผลงานของเขาอย่างพิจารณา

ปูนปั้นฐานพระพุทธรูปอุ้มทอง หน้าวิหารเล็กวัดมหาธาตุฯ ปั้นเป็นภาพยักษ์แบก ครูปแบก ระดับหัวหน้าที่มีเครื่องทรงเครื่องประดับเต็มยศแบกฐานพระอยู่ชั้นนอก ซึ่งเป็นชั้นที่เบาที่สุด (ดูท่าแบก) แกมยังชีพญานาคซึ่งมีพิษมากเสียอีกด้วย ส่วนฐานชั้นที่ลึกเข้าไปปั้นเป็นพลยักษ์และคนสามัญแบกฐานพระที่ต้องใช้พลังกำลังอย่างหนักบางตัวถึงกับต้องใช้หลังคั่นจนตัวโก่ง ไม่น่าเท่านั้นยังมีพญานาค (อสรพิษ : ผู้เขียน) เสียดพันกันล้อมอยู่รอบนอกอีกด้วย

ปูนปั้นหน้าบันศาลาการเปรียญวัดเขาน้ำเต้าอริยฐานทิศใต้ จากการที่เขาเคยไปเขียนภาพจิตรกรรมฝาผนังโบสถ์วัดบางขวาง นนทบุรี ทำให้เกิดแนวความคิดว่า ภาพจิตรกรรมยังทำเป็นเรื่องได้ ปูนปั้นก็น่าจะทำได้ เขานำแนวคิดนี้มาปรึกษานายพิณ 'ก็ลองทำดูซี' 'ทำตอนไหนดีล่ะ' นายพิณก็บอกว่า 'ไหนๆ จะทำแล้วทำชุดใหญ่เสียเลย เอาตอนเทศกาลตรุษออกศึก อยู่แต่ว่าจะทำไหวหรือเปล่า จะว่ากลอนให้ฟัง'

รถเขยรถที่นั่ง	บุษยกบัลลังก์ตั้งตระหง่าน
กว้างยาวใหญ่เท่าเขาจักรวาล	ยอดเทียมเทียมวิมานเมืองแมน
คูมวงกงหันเป็นคว้นกว้าง	เทียมสิงห์วังวางข้างสะพาน
สารสิทธิ์ขับข้างดงแดน	พื้นแผ่นดินกระเด็นเป็นจุด
นทีดีฟองนองระลอก	คลื่นกระดกกระดอนชลชันชูน
เขาพระสุเมรุเอนเอียงอ่อนละมุน	อาณนัทหนุนดินแดนสท้านสะเทือน
ทวยหาญไทร้องก้องกัมปนาท	สุธาวาสไหวหวั่นลั่นเลื่อน
บดบังแสงสุริยันตะวันเดือน	คลวเคลื่อนจักรวงศ์ตรงมา

ภาพปูนปั้นชุดรามเกียรติ์ ตอนทศกัณฐ์ออกศึกจึงปรากฏให้เห็นที่วัดเขabanไคอริ ด้วยฝีมือความสามารถในชั้น เชิงของงานปูนปั้น หัซของทศกัณฐ์เลื่อนดังดูจแผ่นดินจะถล่มเสียจริงๆ

กรุงเทพฯ 200 ปี

ทองร่วง เอ็มไอษฐ์ ในฐานะช่างปูนปั้นเมืองเพชรไปปรากฏชื่อเสียงได้รับการยกย่องจากกรมศิลปากร ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญการซ่อมบูรณะวัดพระศรีรัตนศาสดาราม และพระบรมมหาราชวังในคราวฉลอง 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เขานำช่างจากเพชรบุรีไปร่วมการบูรณะอยู่ด้วยถึง 200 คน เป็นการประกาศให้ทราบว่าช่างเมืองเพชรมีฝีมือปรากฏชื่อในประวัติการซ่อมครั้งฉลอง 200 ปีกรุงเทพฯ

(ทองร่วง เอ็มไอษฐ์ ในวันนี้

ด้วยอายุ 42 ปี วัยที่ผ่านงานปูนปั้นมาอย่างหนัก หลายคนรู้จัก หลายคนเดินสวนทาง อยู่กับเขา ชีวิตของเขาเรียบง่าย พุดจากคมาย เขาพักอยู่ที่ 178 ต.หนองโสน อ.เมือง จ.เพชรบุรี เขาไปสอน ไปสาธิตงานปูนปั้นแก่นักศึกษารวิชาเอกศิลปศึกษาที่วิทยาลัยครูเพชรบุรีในแต่ละภาค เรียนอยู่เป็นประจำ เขาเสียสละเวลาเพื่อการศึกษา เพื่อถ่ายทอดงานปูนปั้นด้วยความตั้งใจจริง (ทองร่วง เอ็มไอษฐ์, สัมภาษณ์)

ในปี 2528 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้ยกย่องให้นายทองร่วง เอ็มไอษฐ์ เป็นช่างฝีมือดีเด่นภาคกลาง และในวันที่ 21 สิงหาคม 2529 ที่จะถึงนี้ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมวิทยาลัยครูเพชรบุรี ศูนย์วัฒนธรรมท้องถิ่นวัดภาคกลางวัดมหาธาตุฯ เพชรบุรี ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ จะจัดงานเชิดชูเกียรติให้แก่นายทองร่วง เอ็มไอษฐ์ ณ วิทยาลัยครูเพชรบุรี

เช่นนี้แล้ว เราจะเไม่ลองเจียดเวลาไปดู ไปรู้จัก ไปร่วมกันยกย่องคนดีมีฝีมือของเมืองเพชรกันบ้างเชียวหรือ

เฉลิม พึ่งแดง ช่างปูนปั้นหนุ่มไฟแรง

ผมรู้จักกับเฉลิม พึ่งแดง เมื่อครั้งที่ผมพานักศึกษาไปชมศิลปกรรมวัดคงคาราม เห็นเขา

ประติมากรรมปูนปั้นเมืองเพชร

เพชรบุรีเป็นดินแดนเก่าแก่แห่งหนึ่ง ที่มีความเจริญรุ่งเรืองและเป็นเมืองที่มีความสำคัญแต่อดีต ปรางค์หลักฐานทางศิลปกรรมหลายยุคหลายสมัย และในสมัยอยุธยา ก็ปรากฏผลงานศิลปกรรมที่มีลักษณะเด่นเป็นแบบฉบับของเพชรบุรีขึ้น โดยเฉพาะศิลปะปูนปั้นเป็นงานศิลปะที่ชาวเพชรบุรีชื่นชอบและชื่นชมเป็นอันมาก

ปูนปั้นเป็นกรรมวิธีสร้างสรรค์งานศิลปะอย่างหนึ่ง ที่มีมาแต่โบราณโดยใช้ปูนที่ทำมาจากเปลือกหอยเผาไฟผสมน้ำอ้อยหรือสิ่งอื่นๆ เช่น น้ำมันตังอิ้ว แต่มีปูนผสมเป็นส่วนใหญ่ ปูนผสมน้ำอ้อยจะมีความเหนียวสามารถปั้นเป็นรูปต่างๆ ได้ และเมื่อแห้งแล้วจะแข็งตัว ทนแดด

ช่างเมืองเพชร, ที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพ.บัวไทย แจ่มจันทร์ /

ทนฝนได้ดี ปูนปั้นนี้ส่วนมากใช้ปั้นเป็นเครื่องตกแต่ง ประดับอาคารสิ่งก่อสร้างทางสถาปัตยกรรม ซึ่งมีทั้งเป็นลวดลาย เป็นรูปคน รูปสัตว์ต่างๆ ไปจนถึงพระพุทธรูปตั้งปรากฏอยู่ตามศิลปะโบราณ วัดกุสถานของไทยมากมายหลายแห่ง ปูนปั้นนี้เป็นที่นิยมใช้กันมากในสมัยโบราณก่อนที่จะมีปูนซีเมนต์ใช้ เพราะปูนปั้นสามารถทำเป็นลวดลายต่างๆ ให้อ่อนช้อยอย่างไรก็ได้ และปูนปั้นสามารถทำลวดลายตกแต่งประดับอาคารทางสถาปัตยกรรมเลียนแบบเครื่องไม้ได้ดียิ่งอีกด้วย

ปูนปั้นชั้นครูของเพชรบุรี

งานศิลปะปูนปั้น นับเป็นสกุลช่างสาขาหนึ่งของเพชรบุรีที่สืบทอดต่อกันมามีมาช้านาน ส่วนใหญ่เป็นงานที่เกี่ยวกับศาสนาซึ่งผูกพันอยู่กับวัด จึงทำให้เกิดกลุ่มช่างปูนปั้นตามวัดต่างๆ ของเพชรบุรี อาทิ กลุ่มช่างวัดใหญ่สุวรรณาราม กลุ่มช่างวัดเกาะ กลุ่มช่างวัดพระทรง กลุ่มช่างวัดยาง ฯลฯ แต่ละกลุ่มช่างก็มักจะเห็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตนให้เห็นเด่นชัดเป็นพิเศษ ซึ่งเมื่อพบเห็นผลงานก็จะสังเกตได้ทันทีว่าเป็นฝีมือของกลุ่มช่างวัดใด

ศิลปะปูนปั้นของเพชรบุรีที่ช่างปัจจุบันยกย่องว่าเป็นฝีมือชั้นครู และช่างแต่ละคนแต่ละกลุ่มต้องแหวะเวียนไปดูไปศึกษาอยู่เสมอ เป็นฝีมือช่างปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย และรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ปูนปั้นสมัยอยุธยาในเพชรบุรี

เพชรบุรีเป็นเมืองเก่าที่มีโบราณสถาน โบราณวัตถุมากมาย ยังปรากฏให้เห็นศึกษาร่องรอยรูปแบบของศิลปกรรมที่เหล่าช่างผู้มีฝีมือได้สรรสร้างค้ำขึ้นไว้หลายยุคหลายสมัย และที่ปรากฏชัดเจน กล่าวถึงกันอยู่เสมอก็คือศิลปกรรมสมัยอยุธยา ซึ่งมีทั้งจิตรกรรมฝาผนังลายจำหลักไม้ และศิลปะปูนปั้นเพื่อเป็นการบอกกล่าวในคราวนี้ ใครชวนชมศิลปะปูนปั้นสมัยอยุธยาในเพชรบุรี เท่าที่ปรากฏพอให้ทราบเป็นแนวทางในการศึกษารูปแบบ และชื่นชมในระดับฝีมือของสกุลช่างเพชรบุรี

ปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม

วัดใหญ่สุวรรณารามเป็นวัดเก่าแก่มีมาแต่โบราณ ไม่ทราบแน่ชัดว่าสร้างมาแต่เมื่อใดทราบกันแต่เพียงว่า สมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) เป็นผู้ปฏิสังขรณ์ขึ้นภายหลัง บางท่านสันนิษฐานว่าอยู่ในราวแผ่นดินพระพุทธเจ้าเสือ บางท่านก็ว่าน่าจะเป็นในแผ่นดินพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หรือในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

วัดใหญ่สุวรรณาราม ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองเพชรบุรี มีถนนพงษ์สุริยาเลียบบนด้านกำแพง วัดด้านทิศเหนือมีซุ้มทางเข้าทรงมงกุฎ 3 ซุ้ม เมื่อเข้าไปในบริเวณวัดจะเห็นลานวัดกว้างใหญ่ มีถาวรวัตถุศิลปกรรมสมัยอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์ ให้ชม เช่น พระอุโบสถศาลาการเปรียญ หอไตรกลางน้ำ หอไตรสองชั้น หอระฆัง กุฏิสงฆ์ แต่ละสิ่งละอย่าง มีลักษณะรูปแบบที่น่ายกย่อง น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะรูปแบบลายปูนปั้น

ปูนปั้นพระอุโบสถ วัดใหญ่สุวรรณาราม ลักษณะรูปแบบเป็นปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย สังเกตได้จากการปั้น ลวดลายกนกอ่อนหรีว แตกก้าน แดกช่อ ออกลายประสานกลมกลืนกันอย่างดียิ่ง ภาพประกอบลายก็มักจะนิยมเป็นรูปครุฑ รูปพระนารายณ์ทรงครุฑ และรูปพระนารายณ์เหยียบ ป่าอสูรเป็นส่วนใหญ่

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์ทิศตะวันออก ปั้นเป็นลายกนกก้านชด ภาพประกอบลายเป็นภาพครุฑ ยืน มือจับก้านกนกอยู่ตรงกลางด้านล่างของหน้าบันเหนือคิระชะครุฑ ปั้นเป็นพุ่มหางโต เรียงลด หล่นกัน 3 พุ่ม กนกก้านชดม้วนตัวเรียงกัน 3 วง แดกเป็นช่อ หางโต ก้านลายไหล เลื้อยตลอดสอดกันโดยตลอด ตัวกนกไหวหรีวสวยงามมาก พื้นลายประดับด้วยกระจกลีฟ้าคราม ช่วยขับให้ลายปูนปั้นดูเด่นอย่างน่าชม

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์ทิศตะวันตกปั้นเป็นรูปพระนารายณ์ เหยียบอสูร อสูรนั้นประนมมืออยู่ ดอกบัว ประกอบด้วยล่างพุ่มช่อหางโต ซึ่งแตกช่ออ่อนหรีวเรียงกันไป พื้นลายประดับด้วยสีฟ้า อย่างเดียวกับ ปูนปั้นหน้าบันด้านหน้าประกอบกับลักษณะของกรอบหน้าบันอ่อนคิ้วตามรูปแบบของหลังคาพระอุโบสถ เป็นการบังคับให้ลายปูนปั้นเด่นชัดยิ่งขึ้น ปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณารามนั้นงามนัก เป็นที่ดึงดูดตาต้องใจของผู้เข้ามาชม โดยเฉพาะปูนปั้นหน้าบันด้านหลังซึ่งอยู่ใกล้กับศาลาการเปรียญ มีระเบียงยื่นชมได้อย่างสบาย และยังไปชมกันตอนบ่ายๆ ลายส่วนหนึ่งจะถูกแสงแดด อีกส่วนหนึ่งจะถูกบังด้วยเงาของโถงหน้าบัน (ส่วนที่ยื่นคลุมลายปูนปั้น) ภาพที่เห็นดูเด่นสง่างาม น่าประทับใจยิ่ง

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์ วัดสระบัว

วัดสระบัว สร้างมาแต่สมัยอยุธยา ศิลปกรรมที่ทรงคุณค่าทางสถาปัตยกรรมคือโบสถ์พัทธสีมา และพระปรางค์ คุณค่าทางประติมากรรมคือพระพุทธรูปลายปูนปั้น ซึ่งมีมือละเหยียด ประณีตสวยงามจับตามาก คุณค่าทางจิตรกรรมคือภาพเขียนทวารบาล ภาพจิตรกรรมฝาผนัง (ปัจจุบันลบเลือน) ภาพเขียนตามเพดาน วัดสระบัวตั้งอยู่เชิงเขาวังด้านทิศตะวันออก มีถนนศิริรัฐยาเลียบบ่าน ทิศเหนือติดต่อกับวัดรัตนทวีย์ ทิศใต้ติดต่อกับวัดพระนอน

ปูนปั้นหน้าบันด้านทิศตะวันออกเป็นภาพพระนารายณ์เหยียบอสูร ประกอบด้วยลายกนกพุ่มช่อหางโต ลักษณะการวางภาพลายปูนปั้นคล้ายกันกับลายปูนปั้นหน้าบันพระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม ด้านทิศตะวันตกแต่งเกาตายและพุ่มช่อหางโตเล็กกว่า อาจเป็นเพราะตัวโบสถ์วัดสระบัวเป็นโบสถ์หลังเล็ก ส่วนอื่นจึงต้องเล็กตามไปด้วย พื้นลายประดับด้วยกระจกลีฟ้า ปูนปั้นที่หน้าอุคปิคนกปั้นเป็นลายก้านชด ช่อลายเป็นภาพครุฑ ส่วนปูนปั้นด้านหลังทิศตะวันตกมีลักษณะรูปแบบเช่นเดียวกับด้านหน้าทีโบสถ์วัดสระบัวนี้ นอกจากจะมีลายปูนปั้นหน้าบันแล้ว ยังมีปูนปั้นฐานเสมาทั้งดงามอีกด้วย เสมาองค์ใหญ่ด้านหน้ายังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มากกว่าเสมาองค์อื่นๆ ฐานเสมาทำเป็นฐานซ้อนกันสองชั้น แต่ละชั้นมีภาพมาร แบทฐานเสมาอยู่โดยรอบ ภาพมาร

ฐานล่างทำเป็นภาพยักษ์แบก ฐานบนทำเป็นภาพครุฑแบก ลักษณะทำทางของการแบก แสดงความรู้สึกได้ดี เสียหายที่ชำรุดไปเสียมากแล้ว ตลอดองค์เสมายังประกอบด้วยลวดลายปูนปั้น สอดลายด้วยการปิดกระจกสีอย่างงดงาม (ปัจจุบันเหลือหลายเกือบหมด) ปูนปั้น ฐานเสมาวัดสระบัว เป็นปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย ที่จัดวางงดงามที่สุดที่หลงเหลือให้เห็นเพียงแห่งเดียวในเพชรบุรี

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดเขานันไดอิฐ

วัดเขานันไดอิฐตั้งอยู่บนยอดเขานันไดอิฐ สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีถนนบันไดอิฐเลียบผ่านเชิงเขา เป็นวัดที่มีชื่อเสียงรู้จักกันดีและโด่งดังมากในสมัยหลวงพ่อดัง (พระครูญาณวิลาศ) โดยเฉพาะเหรียญหลวงพ่อดังมีความขลังศักดิ์สิทธิ์ที่เล่าลือกันอยู่เสมอ สิ่งที่แปลกและมีความสำคัญคู่กับวัดมาโดยตลอดก็คือโบสถ์เมี้ยน้อยเมี้ยนหลวง มีคำกล่าวเล่าขานเป็นตำนานสืบต่อมา อันที่จริงเป็นโบสถ์ 1 หลัง และวิหารอีก 1 หลัง ขนาดไม่ใหญ่นัก และตั้งอยู่ในระดับเดียวกัน มีเจดีย์ใหญ่ตั้งอยู่ระหว่างกลาง ยอดเอียงไปทางวิหาร จะเนื่องจากการก่อสร้าง หรือเกิดการวิบัติขึ้นภายหลังไม่ทราบได้ เป็นแต่เพียงข้อสันนิษฐานตามแต่จะว่ากัน

ปูนปั้นหน้าบันด้านทิศตะวันออก เป็นปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย ปั้นเป็นภาพครุฑประกอบด้วยลายฟุ้งปลายประดับดั่งเปลวไฟ ถัดจากลายฟุ้งเป็นลายกนกก้านช่อหางโต ออกตัวลายได้แน่นกระชับประสานกลมกลืนกันดี และลายปูนปั้นที่จำแลง บางทีก็เรียกหน้าอุคปิกนก ปั้นเป็นแกนช่อหางโต ช่วยส่งให้ลายปูนปั้นหน้าบันงามสง่าอย่างที่จะทาลายปูนปั้นที่ประดับพริ้วอย่างนี้ที่ใดได้อีก ลวดลายปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดเขานันไดอิฐ จัดว่าสูงเยี่ยมในระดับฝีมือ ยังสมบูรณ์อยู่ทุกส่วน ปูนปั้นหน้าบันด้านทิศตะวันตกปั้นเป็นภาพครุฑยืนใหญ่ ประกอบด้วยลายกนกช่อหางโตปลายสบัด เช่นเดียวกับด้านหน้า แต่ก้านลายใหญ่กว่า การออกลายไม่ละเอียดเท่าด้านหน้า แต่ให้ความรู้สึกได้ดีเพราะตัวลายกับภาพครุฑรับกันดีมาก เสียหายตรงที่ไม่สามารถดูได้เต็มตานัก เพราะอยู่ชิดติดไหล่เขา แม้จะลงไปยืนดูตรงไหล่เขาด้านล่าง ก็เห็นไม่ถนัดเพราะมีต้นลำทมใหญ่ขึ้นบังเต็มไปหมด

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดเกาะ

วัดเกาะเป็นวัดโบราณเก่าแก่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสร้างมาแต่เมื่อใด เป็นวัดที่ยังสมบูรณ์พร้อมด้วยโบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ กุฏิสงฆ์ เจ้าอาวาสแต่ละรูปล้วนแต่เป็นผู้ที่มีความสามารถทางศิลปะการช่าง มีลูกศิษย์ลูกหาที่เป็นช่างอยู่มากมาย จึงได้รับการเอาใจใส่ดูแลาวารวัดทุกด้วยดีตลอดมา

วัดเกาะตั้งอยู่ที่ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองเพชรบุรี มีถนนพานิชเจริญ และถนนมาตยาวงศ์ ผ่านบริเวณทางเข้าวัด เดิมเข้าใจกันว่าพื้นที่เป็นเกาะ แต่เนื่องจากสายน้ำได้เปลี่ยนสภาพเป็นถนนเป็นอาคารบ้านเรือน จึงไม่เหลือร่องรอยของการเป็น 'เกาะ' อยู่เลย วัดเกาะมีชื่อเสียงในเรื่อง

ประกอบเมรุที่สวยงามทั้งรูปทรงลวดลาย จนเป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบัน เพราะยังมีช่างประจำอยู่ที่วัด

ปูนปั้นหน้าบันเป็นปูนปั้นสมัยอยุธยาตอนปลาย ปูนปั้นหน้าบันด้านทิศตะวันออกปั้นเป็นภาพพระนารายณ์ทรงครุฑ ประกอบด้วย กนกหางไหล ลักษณะไม้พริ้วเท่าไฉน ออกจะแข็งๆไปสักหน่อย ปูนปั้นด้านทิศตะวันตกรูปตอนบนเป็นภาพเทพนม ตอนล่างเป็นภาพราหูอมจันทร์ ประกอบด้วยกนกด้านซดแตกข้อ เป็นภาพนางฟ้าร้ายว่า และภาพครุฑตอนบนออกเป็นลายพุ่ม การออกตัวลายดูแน่นกว่าลายปูนปั้นหน้าบันด้านหน้าโบสถ์

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดไผ่ล้อม

วัดไผ่ล้อมเป็นวัดเก่าแก่ที่มีมาแต่สมัยอยุธยา ปัจจุบันเป็นวัดร้าง แต่ชาวบ้านใกล้เคียงยังคงใช้สถานที่ส่วนหนึ่งประกอบพิธีทางศาสนาในบางครั้ง วัดไผ่ล้อมอยู่ติดติดกับถนนพระทรง ทางทิศใต้และอยู่ติดกับเรือนจำจังหวัดเพชรบุรี ทางทิศเหนือสิ่งที่เราเหลืออยู่คือตัวโบสถ์ และเจดีย์ขนาดย่อม 1 องค์ ซึ่งอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมมาก

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดไผ่ล้อม มีลวดลายปูนปั้นให้ชมด้านเดียวกันถึงสองหน้าบัน เครื่องบนหลังคาหน้าบันด้านหน้าพังไปหมดแล้ว มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่ที่ได้ทำการซ่อมใหม่ เข้าใจว่าคงเป็นพระประธานองค์เดิม และยังมีพระพุทธรูปหินทราย ใบเสมา ซึ่งชำรุดเป็นส่วนใหญ่ กองอยู่ด้านหลังพระประธาน สำหรับลายปูนปั้นหน้าบันด้านหลังสุด รูปประธานเป็นภาพนกกยุงเห็นแต่หางซึ่งรำแพนอยู่เท่านั้น ประกอบด้วยลายพุ่มช่อหางโต ก้านลายใหญ่และหนา ช่อหางโตเล็กออกช่อเรียงกันไป ปูนปั้นด้านหลังช่องกลางรูปประธานเป็นภาพพระนารายณ์ทรงครุฑ ประกอบด้วยลายพุ่มช่อหางโต ลักษณะลวดลายเป็นแบบเดียวกันกับปูนปั้นด้านหลังสุด แต่ที่แปลกไปจากโบสถ์แห่งอื่นๆ ก็คือ ผนังของหน้าบันช่องกลางทำเป็นห้องโถงเล็กอีกห้องหนึ่ง (เข้าไปยืนชมดูได้) ผนังด้านในมีภาพลายปูนปั้นเต็มทั้งผนัง เป็นภาพปูนปั้นที่เกี่ยวเนื่องเรื่องพุทธประวัติ ปั้นเป็นภาพปราสาท 7 ชั้น ศาลา เชิง ภา ภูเขา ต้นไม้ และภาพพระพุทธรูปปางต่างๆ มีมือการปั้นนั้นเลียบคม มองผ่านๆ บางท่านอาจคิดว่าปั้นยังไม่เสร็จ ซึ่งอันที่จริงเป็นการแสดงชั้นเชิงของการใช้เกรียงปาดไปปาดมาลีลาของลายแบบกึ่งธรรมชาติ งดงามยิ่ง ภาพปูนปั้นผนังด้านนี้เมื่อต้องแสงทำให้เกิดเงาสลับซับซ้อน ทำให้ภาพของลายดูลุ่มลึกกลดหล่นเป็นชั้นช่อง แสดงความเป็นเลิศในแนวความคิด และมีมือของช่างได้อย่างเด็ดขาด ชนิดที่จะหาชมไม่ได้ที่ใดอีก แต่เป็นที่น่าเสียดายปูนปั้นบนผนังและหน้าบันกำลังชำรุดและแตกร้าว รอวันที่จะพังครืนลงมาเพราะตากแดดตากฝนอยู่ทุกวัน ลายปูนปั้นก็ร่วงหล่นมาทีละชิ้นสองชิ้น สถานที่บริเวณเก็กร้างไม่จำเริญตาเอาเสียเลย ผมอยากจะถูกว่า "ของดีชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของเมืองเพชรที่ถูกหลงลืม" นำที่เรจะต้องช่วยกันดูแลรักษาเพื่ออนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ดูได้ศึกษา ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องลองหันมาเยี่ยมชมเอาใจใส่สักสักหน่อย หน้าบันและผนังปูนปั้นโบสถ์วัดไผ่ล้อม อันเป็นสมบัติล้ำค่าก็จะนำคุณามองและ

มีอายุยืนยาวอยู่คู่กับเมืองเพชรไปอีกนาน

นอกจากปูนปั้นหน้าบันและโถงแล้ว ที่โบสถ์วัดไผ่ล้อมยังมีลายปูน ชุ่มประตู่ ชุ่มหน้าต่าง มีมือประณีตงดงามมาก

ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์ทั้ง 5 แห่ง ได้แก่ พระอุโบสถวัดใหญ่สุวรรณาราม โบสถ์วัดสระบัว โบสถ์วัดเขานันไดอิฐ โบสถ์วัดเกาะ และโบสถ์วัดไผ่ล้อม เป็นเสมือนหนึ่งพลังทางวิชาการที่ เหล่าช่างของเพชรบุรีทุกสาขาวิชาช่าง ไม่ว่าจะเป็นช่างปูนปั้น ช่างแกะสลัก ช่างเขียนลาย และ ช่างประดับกระจกต่างก็มักจะไปดู ไปมอง ไปศึกษา ทั้งรูปแบบและวิธีการกันอยู่เสมอ โดยเฉพาะ ช่างปูนยุคปัจจุบัน ต่างยอมรับว่า ปูนปั้นสมัยอยุธยาในเพชรบุรีเป็นปูนปั้นฝีมือชั้นครู และต่างก็ นำเอารูปแบบลายปูนปั้นเหล่านั้นไปปรับปรุงคัดแปลงแก้ไขตามแนวคิดของตน ซึ่งก็ประสบผล สำเร็จจนยึดถือเป็นอาชีพปูนปั้นที่สืบทอดกันต่อมา

ครั้น การได้ชมศิลปกรรมที่สูงเยี่ยมในระดับฝีมือเป็นความสุขที่หาได้ไม่ถ้อยนัก เมืองเพชร จึงว่าเป็นเมืองที่มีศิลปกรรมให้ชมอย่างหลากหลาย หากชมได้ตามวัดของเมืองเพชร ซึ่งอยู่ไม่ไกล กันนัก สนใจสักหน่อยก็จะดูออกและเข้าใจโดยเฉพาะศิลปปูนปั้น เมื่อได้พบเห็นแล้วคงอดไม่ได้ที่ ต้องกล่าวชมถึงระดับฝีมือของสกุลช่างเพชรบุรี

ปูนปั้นสมัยรัตนโกสินทร์ที่วัดมหาธาตุ

เพชรบุรีเป็นเมืองเก่าเมืองหนึ่งที่มีวัดวาอารามมากมาย แต่ละแห่งแต่ละวัดมีวัดุดสถาน ใหญ่โตโอ้อ่างงาม มีชื่อเสียงเล่าลือมาแต่สมัยอยุธยา โดยเฉพาะปูนปั้นหน้าบันโบสถ์ วิหาร ศาลาการเปรียญ เจดีย์ และฐานพระพุทธรูปได้สรรสร้างไว้อย่างประณีต มีให้ชมหลายรูปหลาย แบบ ทั้งนี้ก็ด้วยความศรัทธาในพระพุทธรศาสนาอันเป็นเหตุให้ทางวัดจัดหาช่างที่ตีมีฝีมือมาปรับปรุงบูรณะวัดุดสถานได้อย่างเฝ้าชม

ช่างเพชรบุรีมีโอกาสศึกษาช่างแหล่งอื่นๆ ตรงที่มีรูปแบบปั้น วิธีการต่อเนื่องมาโดยตลอด สถานที่สำคัญของงานปูนปั้นสมัยรัตนโกสินทร์ในเพชรบุรีก็คือวัดุดสถานที่วัดมหาธาตุวรวิหาร อันเป็น แหล่งที่มึงานปูนปั้นอยู่มากมายหลายฝีมือช่าง

วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นพระอารามหลวงตั้งอยู่ในเขตเทศบาล ตำบลคลองกระแซง อำเภอเมืองเพชรบุรี มีถนนดำเนินเกษมเลียบบ้านด้านหน้า มีถนนวัดมหาธาตุตัดแบ่งวัดออกเป็น สองตอน เป็นเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส เป็นวัดเก่าที่มีมาแต่โบราณ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ ชัดนัก เพียงแต่สันนิษฐานกันว่าน่าจะสร้างมาแต่กรุงสุโขทัย มีโบราณสถานโบราณวัตถุล้วนแล้ว แต่งงดงาม เป็นที่รวมความเคารพนับถือของชาวเพชรบุรีมาตลอด

วัดมหาธาตุฯ เป็นวัดที่อยู่กลางเมือง มองเห็นได้ง่ายเพราะมีพระปรางค์ 5 ยอด สูงใหญ่ตั้ง ตระหง่านประดับตกแต่งด้วยประติมากรรมปูนปั้นด้วยฝีมืออันประณีต บริเวณโดยรอบของพระ ปรางค์ปิดล้อมด้วยวิหารคด มีมุข มีชุ่มทั้ง 4 ด้าน แต่ละด้านมีภาพลายปูนปั้นทั้งงดงาม ภายใน

วิหารคดมีพระพุทธรูปลงรักปิดทองประทับนั่งเรียงกัน 188 องค์ โดยเฉพาะที่ฐานพระพุทธรูปทรงเครื่อง 28 องค์ มีภาพลายปูนปั้นฝีมือนายพิณ อินฟ้าแสง และนายทองร่วง เอ็มโอบริช ช่างปูนปั้นที่มีชื่อเสียงของเมืองเพชร

พระวิหารหลวงวัดมหาธาตุฯ

นอกจากพระปรางค์ 5 ยอดสูงใหญ่แล้ว สิ่งที่สะดุดตาสะดุดใจของผู้มาเยี่ยมชมเยือนก็คือ พระวิหารหลวงภายในมีพระประธานองค์ใหญ่สมัยอยุธยา พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ (หลวงพ่อก็คัดสิทธิ์) จิตรกรรมฝาผนัง ฝีมือของศิลปินเมืองเพชร ลักษณะรูปแบบของพระวิหารงามแปลกตาทีเดียว เป็นพระวิหารที่ไม่มีโถงหน้าบัน ซ่อฟ้า หางหงส์ ปั้นเป็นภาพเทพนม มีภาพโขนหน้ายักษ์คั่นกลาง โยระกา ปั้นเป็นลายกระหนกงดงามมาก

ปูนปั้นหน้าบันพระวิหารทำเป็นสองตอน ตอนบนภาพประธานปั้นเป็นภาพพระนารายณ์สี่กรทรงศรุต และศรุตเหยียบบ่าพญานาคอีกทอดหนึ่ง (3 ชั้น) ประกอบด้วยลายกระหนกก้านชด (3 ชั้น) ออกช่อเป็นภาพศรุตร้ายรำก้านกระหนกใหญ่ กาบใบกระหนกห่อม้วนตัวอย่างงดงาม แสดงถึงฝีมือเป็นเลิศในเชิงช่าง จังหวะการจัดวางประธานสัมพันธ์กันดี กระหนกใหญ่โอบอ้อมนิมท่ากัน มาแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ที่เพชรบุรีนอกจากที่พระวิหารหลวงวัดมหาธาตุฯ นี้แล้ว ยังมีให้ชมอีกแห่งหนึ่งคือภาพปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดไชยสุรินทร์ (วัดน้อย) ปั้นเป็นกระหนกก้านชดออกช่อเป็นลายพุ่มหางโต กระหนกก้านใหญ่ออกลายคมชัดจริงๆ

ปูนปั้นภาพพระนารายณ์ทรงศรุตที่หน้าบันพระวิหารทำแปลกตาทีเดียว ซึ่งที่นิยมทำกันคือภาพศรุต จับหางนาคชูขึ้นแล้วใช้เท้าเหยียบที่คอคานาค แต่ที่พระวิหารหลวงภาพศรุตจะจับตรงคอคานาคชูขึ้นทั้งหางลงมา เรียกว่า 'ภาพศรุตขุดนาคหัว' ไม่ใช่ขุดแล้วเหยียบเป็นการแสดงให้เห็นถึงพลังกำลังฤทธาานุภาพของศรุต ส่วนภาพพญานาคก็ปั้นตัวไม่ใหญ่นัก ท่าทางทะมัดทะแมงรับน้ำหนักของศรุตและพระนารายณ์อย่างเต็มกำลังเห็นจะมีที่วิหารหลวงวัดมหาธาตุฯ นี้เท่านี้ที่สมบูรณ์ด้วยรูปแบบและลวดลาย

ปูนปั้นหน้าบันพระวิหารหลวงตอนล่าง ปั้นเป็นซุ้มเรือนแก้ว มีภาพเทพนมนั่งเรียงเป็นแถว ปล่อยพื้นหลังซุ้มเรือนแก้วว่างไว้ ภาพเทพนมจึงเด่นมาก ภาพเทพนมปั้นเล็ก 1 องค์ ใหญ่ 1 องค์ สลับกันไป ปูนปั้นหน้าบันพระวิหารหลวงเป็นฝีมือปั้นปูนของ 'ปูอิน' (ไพฑูริย์ เมืองสมบูรณ, สัมภาษณ์) หน้าบันปูนปั้นที่เห็นในปัจจุบันได้มีการซ่อมตัวลายกระหนกบางส่วน ภาพอื่นๆ ยังคงมีมือไว้ดูจุเดิม

ปูนปั้นซุ้มประตูพระวิหารหลวง ทำเป็นซุ้มซ้อนกันสองซุ้ม ปูนปั้นซุ้มประตูทางซ้ายมือ จั่วซุ้มปั้นเป็นภาพเทวดา ตรงกลางเป็นภาพยักษ์ หางหงส์ปั้นเป็นพญานาค และตรงนมวิจิตรปั้นเป็นหัวนาค ส่วนภาพหน้าบันจั่วซุ้มเป็นภาพพระนารายณ์ทรงศรุต และศรุตขี่ราชสีห์ (3 ชั้น) ประกอบด้วยลายกระหนกก้านชด ขอบของซุ้มทำเป็นรวยระกาอย่างหน้าบันพระวิหาร ปั้นลวด

ลายอย่างละเอียดระยิบระยับพรราวค่าน้ำนม

ปูนปั้นซุ้มประตูทางขวามือ จั่วซุ้มปั้นเป็นภาพครุฑ ตรงกลางเป็นภาพยักษ์ ทางหงส์ปั้น เป็นสัตว์หิมพานต์ หน้าเป็นคนตัวเป็นสัตว์ ส่วนภาพหน้าบันจั่วซุ้ม ปั้นเป็นลายดอกไม้ประกอบ ใบออกดอกออกช่ออย่างงดงาม ปูนปั้นซุ้มประตูทั้งสองซุ้มเป็นฝีมือปั้นปูนของหลวงกรมการณ แสดงฝีมือไว้อย่างหวิหวิาเป็นพิเศษ เป็นแบบฉบับชั้นครูที่ช่างรุ่นหลังต่างยกย่อง ไม่มีทีใดเทียบ ฝีมือได้ ส่วนมากมักจะมีมองกันผ่านๆ หาได้พิศพิจารณาซุ้มประตูทั้งสองนี้ไม่ เพราะต่างมุ่งไป นมัสการหลวงพ่อศักดิ์สิทธิ์กันมากกว่า ปูนปั้นทั้งสองซุ้มอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์มาก เนื่องจากมีพา ไลยื่นออกมาคุ้มกันแดดฝนได้อย่างดี

ปูนปั้นซุ้มหน้าค่างพระวิหารหลวง ซึ่งมีทั้งหมด 12 ซุ้ม แต่ละซุ้มปั้นลวดลายไม่ซ้ำกัน ลักษณะทรวดทรงเป็นแบบเดียวกันกับซุ้มประตูเพียงแต่เล็กกว่า จั่วซุ้มปั้นเป็นภาพเทวดา ยักษ์ และสัตว์หิมพานต์ที่มีใบหน้าเป็นมนุษย์ ใบระกาทำเป็นรูปใบไม้ รวยระกาปั้นลวดลายละเอียดเช่นเดียวกับซุ้มประตู ปูนปั้นหน้าบันจั่วซุ้มมีทั้งชนิดภาพประกอบลายกระหนกและลายดอกไม้ ใบไม้ ลักษณะงดงาม เสียหายที่ดูได้ชัดเจนเพียงด้านเดียว (ทิศใต้) อีกด้านหนึ่งอยู่ชิดติดกับศาลา ซึ่ง สร้างขึ้นมาใหม่เข้าคูได้ไม่สะดวกนัก

ภาพปูนปั้นที่พระวิหารหลวงวัดมหาธาตุวรวิหาร งามเด่นสง่าเป็นที่ตื่นตาตื่นใจของผู้พบเห็น ต่างต้องหยุดยั้งชม พังพิเนจ ภาพยักษ์ ภาพครุฑ ตลอดจนลวดลายกระหนก นี้นแหละฝีมือปูนปั้น ชั้นครูสมัยรัตนโกสินทร์ที่ชาวเพชรบูรณ์ภูมิใจ